

GAZET VAN ANTWERPEN, katholiek dagblad, voor het eerst verschenen op 3 november 1891. Stichter was de drukker Jan Baptist Napolitaan van Os, die een oude, niet meer gebruikte titel weer opnam. In het gebouw op de hoek van de Antwerpse Nationalestraat en de Augustijnenstraat, waar hij zijn drukkerij had, is het blad nu nog gevestigd. Van Os wilde in het toenmalige, door twisten tussen katholieken en „geuzen” verdeelde Antwerpen, waar vooral burgerlijke Franse kranten verschenen, een katholiek en Vlaams „centenblad”, d.w.z. een goedkoop dagblad „voor de gewone man”. Zijn „volksdagblad”, zoals de ondertitel luidde, startte met een oplage van 7.600 exemplaren. In januari 1892 werd een Komiteit Gazet van Antwerpen opgericht en uit dat comité ontstond de Naamloze Maatschappij De Vlijt, die op 11 april 1893 voor het eerst bijeenkwam en het beheer van het dagblad overnam. Van Os bleef drukker tot 1898. De voorzitter van de raad van beheer van De Vlijt was de notaris Batkin en de bezielende kracht Julius vander Voordt, een katholieke weldoener die het middelpunt was van een aantal notabelen. Vander Voordt, die in 1895 over-

leed en bij testament 50.000 fr aan de firma overmaakte, beschouwde de uitgave van de krant als een „goed werk” zonder de bedoeling winst te maken.

Het avondblad groeide voorspoedig. Bij de start van De Vlijt bedroeg de oplage 15.000. In 1896 werd de Gazet van Mechelen gesticht, die de Mechelse editie van de krant zou worden. Ook een Franse uitgave verscheen, onder de naam La Presse. Zij verdween na de Eerste Wereldoorlog. In 1908 werd onder de titel Het Morgenblad een ochtendeditie uitgegeven die in 1914 weer verdween. In 1908 zou de totale oplage, volgens Paul Frédéricq, 80.000 en 's zaterdags soms 100.000 hebben bedragen. In 1914 was de oplage gestegen tot 121.800.

In de Eerste Wereldoorlog bleef het blad verschijnen tot in 1915, toen het na moeilijkheden met de Duitse censuur zijn publicatie staakte. Het kwam opnieuw van de pers met een uitgave die de data 18-19 november 1918 droeg en die een oplage van 41.500 haalde. In de jaren twintig volgde een grote redactionele en technische expansie. Ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling 1930 in Antwerpen publiceerde de krant in een eigen paviljoen een geïllustreerde uitgave, Antwerpen 1930, waaruit het weekblad Zondagsvriend is ontstaan. De oplage van de krant bedroeg toen 100.000; in 1939 was zij gedaald tot 82.500.

In april 1940 besliste de raad van beheer bij een eventuele Duitse bezetting zijn publicaties te staken. Directeur Alfred Somville zorgde er bij 't begin van de oorlog zelf voor, dat de rotatiepers onklaar raakte. Hij werd, samen met de voorzitter van de raad van beheer, Jozef de Hasque, en met de hoofdredacteur Louis Kiebooms, naar een Duits concentratiekamp gevoerd. De Hasque overleed er in 1942. Na de bevrijding was het eerste nummer van de Gazet van Antwerpen gedateerd op 6 september 1944. Spoedig zou het blad een nieuwe opgang beleven. In 1955 kocht De Vlijt de gebouwen van de verdwenen concurrent De Dag in de Pompstraat en richtte er een handelsdrukkerij in. In 1957 werd het gebouw aan de Nationalestraat herbouwd en kwam er een nieuwe pers. In 1964 werd de drukkerij De Nieuwe Antwerpse Persen overgenomen en in 1965 kwam er weer een nieuwe pers en werd Zondagsvriend tot Zie hervormd: een populair actueel magazine.

De oplage van de Gazet van Antwerpen en haar kopblad bedroeg in 1945 gemiddeld 120.560 exemplaren. In 1966 was zij gestegen tot 178.975, in 1969 tot 193.186 en in 1971 tot 206.500. De krant is het tweede grootste advertentieblad van België, met een week-endnummer van omstreeks de 64 bladzijden. Het eigen kapitaal bedraagt 15 miljoen frank, met ruim 60 miljoen aan reserves. Haar lezers heeft zij altijd hoofdzakelijk in de provincie Antwerpen gevonden: in 1969 verkocht zij daar 79 % van haar oplage. Toch was zij vooral na de Tweede Wereldoorlog gegroeid tot een krant met een nationaal karakter. Jean Gol zegt (1970) dat 60,1 % van haar lezers bij de „volksklasse” is te vinden en 38,1 % bij de middenstand.

In 1968 behoorde de Gazet van Antwerpen met De Standaard en Het Belang van Limburg tot de oprichters van de Groep 1, met de bedoeling de advertentiewerving gezamenlijk te doen.

In 1969 werd de Persexploitatiemaatschappij op-

gericht, kortweg Perexma genoemd, een naamloze vennootschap waarin de N.V. De Vlijt evenveel aandelen heeft als de N.V. De Standaard. Zij werd de uitgeefster van het nieuwe weekblad TV-Ekspres, gedrukt op de persen van de N.V. De Vlijt. Het weekblad Zie werd in exploitatie gegeven aan de N.V. De Standaard.

Sinds oktober 1970 geeft De Vlijt een op lucht-postpapier gedrukte week-end-editie uit voor de Vlamingen in het buitenland, onder de titel: Gazet van Antwerpen-Overzee.

De raad van beheer van de N.V. De Vlijt werd achtereenvolgens voorgezeten door notaris Batkin (1893-1917), Ferdinand van de Velden (1917-'36),

GAZET VAN ANTWERPEN

VOLKSDAGBLAD
Bestuur en Redactie : Nationale Straat, 58, Antwerpen.

Inschrijvingen :
Een jaar 8.00
9 maanden 6.00
6 maanden 4.00
3 maanden 2.00

Aankondigingen :
4° bladzijde, per regel . . 0.30
3° bladzijde 0.40
2° bladzijde 0.50
Begravenisbericht 4.00

De 3 eerste nummers der *Gazet van Antwerpen* worden gratis uitgedeeld.

ONS PROGRAMMA.

Alwer een nieuw blad ! hooren wij rond ons uitroepen. Is het er wel noodig !

Of het er noodig is !

Tot hiertoe wordt te Antwerpen geen centblad gedrukt ; de groote bladen zijn te duur voor het volk en de kleine voldoen den Antwerpenaar niet ten volle, bijzonder onder opzicht der nieuwtijdingen.

Die leemte komt *De Gazet van Antwerpen* vullen.

Gelijk haar naam het aanduidt : zij zal eerst en vooral een Antwerpisch blad zijn, in den volken zin des woords.

Aan het stadsnieuws zal bijzondere zorg worden gewijd, zoodat ons blad 's avonds ten 6 uren in al de huizen kan te vinden zijn, met het nieuws van dien dag zelf.

De omstreken, 't is te zeggen Borgervorst, Berchem, Merxem, Hoboken, Wilryck, Dourne, Boom, enz., zullen niet verwaarloofd worden om-als het nieuws dat die gemeenten betreft al door ons van de eerste handen medegedeeld.

Reken daarbij het Binnen- en Buitenlandsch nieuws en, door dagelijks *De Gazet van Antwerpen* te lezen, zal iedereen op de hoogte blijven der bijzonderste gebeurtenissen.

In onzen tijd is een dagelijksch Beurooversicht onmisbaar, dit zal dan ook zijne plaats in ons blad vinden, alsook de bijzonderste Handelsberichten en, wettelijks, de tabel der vertrekuren van den Ijseren weg.

Bij dit alles moet natuurlijk een politiek gedeelte worden gevoegd. Welke zal daaromtrent onze gedragslijn wesen ! Deze : In alles de verhevene en heilzame katholieke principes tot grondslag nemen, soewel onder goddienstig als onder maatschappelijk oogwit.

Onze mengelwerken zullen voortdurend boeiend en tevens stichtend zijn. Wij begijnen met

GEWROEN !

door J. VAN BUREN.

Zij die er het begin van leuen zullen voorzaker al de schokkende tafereelen, de roovende toestanden, de metaleppende ontkenning van Ulrich's waak willen volgen.

Kortom, leerrijk, stichtend, strijdend sal ons blad wesen en daarom meenen wij u, de ondersteuning van alle haatloeken, van 'te deftige leden te mogen aanspraak maken.

DE REDACTIE.

HIER EN DAAR.

De Pastoora, die Pastoora !

De deusche pastoor Knapp ontvangt jaarlijks het bezoek van ruim 30,000 menschen; die hem hulp en raad komen vragen en waarvan het grootste getal verlichting of volkomene genezing bekomen.

Het water is het bijzonderste geneesmiddel van dien wonderdocter.

En der laatst genezene personen, is een lid der miljoenaires familie Rothschild.

Wat zou Pastoor Knapp eemers water mogen gebruiken om het brusselch vuilnisbladjie van zijne razernij te genezen !

Onze consfrater *Het Laatste Nieuws* doet ons het genoegen, reeds voor het verschijnen van ons blad, in zijn nummer van Zaterdag, er kosteloos reklaam voor te maken.

Wij zouden hem er voor bedanken, indien zijne naam en de onafzietlijke wijze waarop het blad schrijft niet een beletsel daarstelden, om door deftige menschen gelezen te worden en bijgevoegd zijne reklaam voor *de Gazet van Antwerpen* ten onnutte maaken.

Het ministerie zet de vernietiging (!) van het openbaar onderwijs voort.

Een koninklijk besluit laat toe aan de gemeente Capryche (Oost-Vlaanderen), de lagere gemeenteschool, die wel... rier leerlingen telt en jaarlijks meer dan tweehonderd frank aan de gemeente kost, af te schaffen.

Schrikkelijk, niet waar, lezers !

En daar derven de gezegsgazetten over jammeren... Zou het niet meer dan zij zijn al die scholen zonder leering, die te geneenteschappen in den grond helpen, af te schaffen !

Het *Laatste Nieuws*, dat er zich bijzonder schijnt op toe te leggen, over zaken te redeneeren waarvan het het eerste woord niet kent, valt *de Gazet van Antwerpen* in zijnen properen schrijftaan aan, voor het een nummer van ons blad te zien kragt.

De schrik heeft zich reeds dertmaals van het deftig bladzijde meester gemaakt, dat het al de Antwerpche gezanen ter hulp roept.

Heeft het bladzijde zich mischien ingebeeld, dat het onbepaald en zonder tegenpraak zou kunnen blijven meester spelen !

't Is ons weinig of het ons *Jappazet van Antwerpen* noemt : het leugenorgaanje zal welhaast tot zijne spijt onderwinden dat het met *de Jappazet* zal af te rekenen hebben.

Eemige cijfersa. — De staat heeft van 1884 tot 1890 betaald 3 065.016 fr., de provincien fr. 1.108.265 en de gemeenten fr. 1.009.548 aan de onderwijzers op wachgeld, 't zij in het geheel bijna een miljoen. En dat alles om niets, letterlijk niets te doen !

En dan starten de gezegbladen kredoillustranen, omdat minister de Burlet eenige dier wachgeldten vermindert of afschaft.

Wat denken de bevestigingsbetalers, wat denken onze vertelenden daarover !

Het *Laatste Nieuws*, dat het altijd zoo druk heeft over taalkomen, antwoordt aan *Le Patriote*, dat het niet waar is dat het bladzijde - in Franck Vlaanderen door minister Constant niet mag verhoort worden.

Ziet ge dien minister al met het proper nieuwke leuren ! He, ha !

Het gedacht van de afschaffing der Bergen van barmhartigheid schijnt in België vold te winnen. Men begon er mede te Leuven, ten gevolge van het leugnijnderen der kas van den Berg door den bestaander. Ook te Doornik verwezen deze instelling.

In het begin van 't jaar had er in den gemeenteraad van Gent een schermutseling plaats tusschen de voor- en tegenstanders der afschaffing. Welhaast zal ook te Kortrijk de zaak op het injkt komen.

Laest besloot het schepencollegie der stad de afschaffing van den Berg van Barmhartigheid op het dagede van den Raad te stellen.

Van haren kant heeft de bestuurskommissie der instelling eraan geloudf-n tegen het voornemen der afschaffing protest aan te teekenen. Kortelings zal er een beslissing word-g genomen.

BUITENLAND.

Geheime genootschappen.

Sinds eenigen tijd zijn de Kristenen in China aan de vreedste vervolgingen blootgesteld ; 't zijn zekere geheime genootschappen die daarvan aan het hoofd staan.

De aanvallen dier genootschappen op de Kristenen blijken nu geschied te zijn met behulp van Europeanen, de hun uit winstocht wapenen verkochten De Engelschman Mason, te Shanghai, daarvan overtuigd, is tot een gevangenisstraf van 6 maanden veroordeeld.

Men had hem wel 9 jaar mogen geven.

Aardbeving. — 25.000 dooden.

Eene schrikkelijke aardbeving heeft Japanje geteisterd. Meer dan 23000 huizen zijn verniel... het getal dooden wordt op meer dan 25000 geschat. Duizende en duizende menschen, die den dood konden ontgaan, verkooren in bedenkkelijken toestant.

Arm Hind, arme slachtoffers !

Op een engelach Banket.

Ten opzichte van de sociale verhoudingen der Engelsche dagbladschrijvers, is de volgende aneecdote zeer karakteristiek :

Over eenigen tijd had Gladstone het voornemen kebaar gemaakt, om op zeker banket een politieke rede te houden, waarbij de vertegenwoordigers der pers werden, toegelaten. Men liet deze echter dieeren in een nevenczaal der *Great Hall*, waardoor de dagbladschrijvers zich beledigd toonden en allen weggingen.

Ten men dit tijdens de maaltijd aan Gladstone vertelde, zette deze : - Ze hadden gelijk ; ik ga ook dadelijk heen, en ik zal geen redevoering houden. Wanneer ik het vooruit geweten had, zou ik ook in de kleine zaal gelineerd hebben, want ik ben immers ook journalist.

Gladstone hield woord, en verliet onmiddellijk de *Great Hall*.

Eene deftige familie.

Onlangs kwam te Tilburg een vrouw uit Leen op Zand overstrand vragen voor haar huishouden, bestaande uit man, vrouw en drie groote kind'gen.

Op de haar gestelde vraag hoe het kwam, dat den kost niet kon verdienen, antwoordde ze : - Haar oudste jongen zou gnaa trouwen en zou wezen ondertrouwen zijn, maar hij moest voor een week naar de gevangenis -, wegens misbandeling en dronkenenschap ; vader moest voor versien dagen naar het gevang wegens moekelarij, en als vader terug was, dan ging moeder, - die wroete wroet, samen gaat dat niet -, tegelijertijd moest ook het jongste dochterje naar hetzelfde penitencenzaak.

De slotom deze rekening van, dat herseh, die zoo gratis aan de kost komen, geen onderstrand nodig hebben.

Groote brand.

Te Roubaix is verleden Zaterdag een hevige brand uitgebroken in de wijk van M^l. Frans Komel en Zooren. 't Is de nachtwerker die het blaren heeft

Jozef de Hasque (1936-'42), graaf Alfred Le Grelle (1942-'48), Jan Valvekens (1948-'51), Jan van Ermengem (1951-'65), André Le Grelle (1965). Directeuren waren: Jan Bamps (1893-1921), Alfred Somville (1921-'57), Eduard Fremau (1957-'63), Jan Huybrechts (1963). De hoofdredactie van de Gazet van Antwerpen werd waargenomen door: Jan van Kerckhoven (1893-'99), Frans Goris (1899-1938), Louis Kiebooms (1938-'46) en Louis Meerts (1946). De hoofdredactie is in Antwerpen gevestigd, de politieke redactie in Brussel. Een nieuwe vestiging op de Linkeroever in Antwerpen wordt voorbereid. In de diverse provincies bestaan regionale redacties.

In het programma-artikel, verschenen in het eerste nummer van de Gazet van Antwerpen, werd vastgesteld: „de grote bladen zijn te duur voor het volk en de kleine voldoen de Antwerpenaar niet ten volle”. Het nieuwe „volksblad” wilde die leemte vullen. Op politiek gebied nam het zich voor „in alles de verhevene en heilzame katholieke principen tot grondslag te nemen, zowel onder godsdienstig als onder maatschappelijk oogwit”. Toen het jaar daarna, in 1892, verkiezingen plaatshadden, steunde de nieuwe krant de Meeting-partij. Die politiek zou worden voortgezet door de paternalistische burgers die De Vlijt stichtten en die „de goede pers” wilden verdedigen, ten voordele van het volk dat zij voor de vrijzinnigen en het opkomende socialisme wilden behoeden.

Zowel de sociale als de Vlaamse overtuiging zouden met de jaren groeien. Na de Eerste Wereldoorlog werd de krant meer en meer beschouwd als een onafhankelijke spreekbuis van de christen-democraten. De keus van de jonge Louis Kiebooms als hoofdredacteur in 1938 is kenschetsend. Kiebooms behoorde tot de katholieke studenten die in 1927 afstand hadden genomen van de nationalistische studentenbeweging. Later steunde hij Edmond Rubbens en op het congres van de Katholieke Vlaamse Landsbond in 1935 waarschuwde hij tegen de gevaren van het federalisme.

De Gazet van Antwerpen bestreed in de jaren dertig het nationaal-socialisme. Na zijn terugkeer uit het concentratiekamp, waar hij vijf jaar doorbracht, heeft Louis Kiebooms de redactie geleid, tot hij

zich in 1946 volledig aan zijn parlementair werk en zijn burgemeesterschap van Wilrijk ging wijden. Hij bleef ook als parlamentslid aan de krant meewerken. Hij was een der eersten om het bij de repressie van de collaboratie gepleegde onrecht te bestrijden. Overigens had de krant al in september 1944 de uitwassen van de repressie aangeklaagd. In zijn hoofdartikelen volgde Kiebooms de lijn van de Vlaamse vleugel in de Christelijke Volkspartij (CVP). Een der andere bekende medewerkers aan de krant na de Tweede Wereldoorlog is de latere minister Leo Tindemans, die redacteur economie was.

In de Vlaamse strijd heeft de *Gazet van Antwerpen* de jongste decennia gaandeweg haar pro-Vlaamse houding verstrakt. Vooral na de taalwetten van 1963 (het zgn. akkoord van Hertoginnedal) kreeg zij, o.m. door de commentaren van haar parlementaire redacteur Karel de Witte, een radicale reputatie. Zij bleef onafhankelijk van de partijen en leunt aan bij het sociaal-economisch programma van de CVP, al steunt zij meer dan eens standpunten van de Volksunie. Zij is geëvolueerd naar een pragmatisch federalisme.

In de jubileum-uitgave ter gelegenheid van de tachtigste verjaardag van de krant schreef de hoofdredacteur Louis Meerts: „Onze drie grote pijlers blijven: christelijke inspiratie, Vlaamse ontvoogding, sociale vooruitgang... Wij willen, zoals in het verleden, als christelijk, Vlaams en sociaal blad aan de nieuwe tijd meebouwen, zonder ons echter door de huidige snelle evolutie te laten overrompelen of beheersen”.

LITERATUUR: P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, III (1908); - *Gazet van Antwerpen 75 jaar*, in *Gazet van Antwerpen* (speciale bijlage, 3 november 1966); - *Jubileumalbum 75 jar* (1966); - J. Gol, *Le monde de la presse en Belgique* (1970); - *Gazet van Antwerpen vandaag 80 jaar*, in *Gazet van Antwerpen* (3 november 1971).

GASTON DURNEZ en KAREL DE WITTE